

I. Dareios'un İskit Seferinin Nedenleri Üzerine

Serap Özkan Kılıç*

ORCID: 0000-0003-2926-6358

Öz

Bir darbe girişiminin sonunda tahta geçen I. Dareios, imparatorluk topraklarının genişletilmesi, yönetsel ve ekonomik anlamdaki yenilikçi tutumu ve tüm bu alanlarda ortaya koyduğu kanun yapıcı tavrı ile Pers İmparatorluğu açısından son derece önemli bir Pers kralıdır. Dareios saltanatının başlangıcında, Pers İmparatorluğu'nda ortaya çıkan çok sayıda isyan hareketini bastırmak için seferler düzenlemiştir. Hemen ardından da İ.Ö. 512 yılında, bizzat ordunun başında yer alarak Karadeniz'deki İskit ülkesine doğru sefere çıkmıştır. Bu sefer için Dareios'un emri ile İstanbul Boğazı ve Istros (Tuna) nehri üzerinde gemilerden oluşan yüzer köprüler kurulmuştur. Böylece İskit ülkesine geçen Pers ordusunda Herodotos'a göre 700.000 asker ve 600 gemi bulunmaktaydı. Dareios, güçlü bir orduya sahip olmasına rağmen İskitler karşısında başarı sağlayamamıştır. İskitlerin geri çekilerek, gerilla tipi küçük baskınlarla saldırımları ve ülke içlerine doğru ilerledikçe Pers ordusunun su ve erzak sıkıntısına girmesi, seferin başarısızlığının başlıca nedenleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Dareios neden İskit ülkesine sefere çıkmıştır? Bu nedenleri sorgulayan ve farklı bakış açılarına sahip pek çok çalışma mevcuttur. Karadeniz'in kaliteli kereste, maden gibi bol hammaddeye sahip olması, bunun yanı sıra çok daha öncelerden kurulmuş olan yaygın ticaret ağı ve ön plana çıkan ticari potansiyeli Perslerin iştahını kabartmış olmalıdır. Ayrıca Kıta Yunanistan üzerine yapılacak bir seferden önce, Trakya ve boğazlar çevresinde tam kontrol sağlamak ve buğday ihtiyacını bu bölgeden karşılayan Yunanlıları zor durumda bırakmak da seferin temel sebeplerinden biri olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: I. Dareios, Herodotos, İskit, Pers, Karadeniz

Gönderme Tarihi:11/07/2018

Kabul Tarihi:12/08/2018

*Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Eski Çağ Tarihi Anabilim Dalı, serap.ozkan@cbu.edu.tr

Upon the Reasons of I.Dareious's Scytian Expedition

Abstract

Darius I. who was ascended the throne at the end of a coup attempt, was an important Persian King in terms of his manners about extending the lands of empire, modernizing economy and management, and creating laws on all these fields. At the beginning of his reign, Darius mounted expeditions in order to quell the rebellions that came forward in Persian Empire. Afterwards, he in person mounted expedition to Scythian country in the Black Sea at 512 B.C. For this expedition, floating bridges which made up of ships was built on Bosphrous and Istros at his command. Thus there were 700.000 soldier and 600 ships that got through to Scythian country in Persian army as Herodotos stated. Though he had a strong army, he couldn't succeed against Scythians. The main reasons of this failure are the retreats and the attacks with tip and run raids and also as they approached to the country, Persian army were deprived of water and supply. Why did Darius mount expedition to Scythian country? There are plenty of studies which have different viewpoints, question these reasons. Black Sea must have attracted the attention of Persians because it had abundant raw materials like timber, mine and its commercial potential and its widespread commerce network that founded long before. Also, one of the reasons of this expedition was to strand the Greeks who met their need of wheat from this region and to take the control around Thracian and Dardanelles before an expedition to Greece.

Keywords: Darius I, Herodotos, Scyth, Black Sea

Received Date: 11/07/2018

Accepted Date: 12/08/2018

О причинах похода на Скифов Дария I.

Резюме

Придя во власть в результате переворота, Дарий I стал величайшим королем Персидской Империи благодаря его завоеваниям, расширившие территории императорства, инновационным отношениям в административном и экономическом плане. Дарий в еще начале своего царствования организовал походы для подавления мятежных движений, которые участились в то время на территории Персидского императорства. Сразу после этого в 512 году д.н.э. во главе войска он отправился в государство Скифов находящийся на Черном Море. Для этого похода по приказу Дария через Босфор и Истру (Дунай) были построены сотни мостов. Таким образом, Согласно Геродоту, количество войск, пришедших в государство Скифов составляло 700 000 воинов и 600 кораблей. Несмотря на то, что Дарий стоял во главе сильного войска одержал неудачу против Скифов. Самой главной причиной неудачи стало то, что Скифы решили отступить, но при этом совершая мелкие набеги партизанским методом и продвигаясь дальше, Персидские войска оставались без воды и еды. Почему же Дарий отправился в поход на Скифов? Есть очень много работ исследующие эти причины и имеющие разные точки зрения. Тот факт, что Черное море обладало созданной ранее других широкой торговой линией и развитым коммерческим потенциалом, благодаря имеющимся в большом количестве такого сырья как качественная древесина и рудники, вызывало большой интерес у Персов. Кроме того, этот поход был совершен до похода в Грецию, потому что надо было взять полный контроль над Фракией и проливами и оставить в трудном положении Греков, получавших пшеницу в этом регионе.

Ключевые слова: Дарий I, Геродот, Скифы, Персы, Черное море

Получено: 11/07/2018

Принято: 12/08/2018

Giriş

Perslerin İskitlerle olan teması aslında Dareios'un İskit seferinden çok daha öncelere dayanmaktadır. Büyük Kyros, Sakaları kendine siyasi bir tehdit olarak görmüş ve Babil'i ele geçirdikten sonra yönünü İran'ın kuzeydoğusundaki Sakalara doğru çevirmiştir. İ.Ö. 530 yılında Oksus ötesinde Saka olarak kabul edilen Massagetler üzerine gidip onları kontrol altına almayı başarmıştır.

Kyros, İ.Ö. 529 yılında Massagetleri tam olarak hâkimiyeti altına alabilmek için bölgeye yeniden bir sefer düzenlemiştir. Ancak Massagetler'in kraliçesi Tomris ve ordusu karşısında Kyros büyük bir bozguna uğramıştır.

Büyük Kyros'un oğlu Kambyses'in yerine geçen I. Dareios, İ.Ö. 518-517 yıllarında Orta Asya Sakalarına karşı harekete geçerek onları yenmiştir.¹ İ.Ö. 512 yılında ise bu kez de Trakya üzerinden Karadeniz'deki İskitler üzerine sefere çıkmıştır. Seferin nedenleri, başta antik kaynakların aktarımlarından yola çıkılarak değerlendirilmeye çalışılacaktır.

1. Antik Kaynakların Aktarımlarında İskit Seferi

Dareios'un İskit seferi üzerine başvuracağımız başlıca antik kaynaklar arasında Herodotos, Ktesias ve Polyainos'un eserleri yer almaktadır. Ayrıca ünlü coğrafyacı Strabon² da eserinde bölgenin coğrafyası hakkında önemli bilgiler vermektedir. Polybios³ ve Sicilyalı Diodoros⁴ ise sefer ile ilgili bilgi veren daha geç dönem kaynakları arasında yer almaktadır.

İlk ve en önemli kaynağımız olan Herodotos *Historiai* (Araştırmalar) adlı eserinde İskit ülkesine dair coğrafi detayların yanı sıra Trakya ve İskit ülkesinin insanları, gelenek ve görenekleri ve Dareios'un bölgeye yaptığı sefer hakkında detaylı bilgiler verir.⁵ Bu sefer ile ilgili olarak en kapsamlı bilgiye onun eseri sayesinde ulaşabilmekteyiz.

İ.Ö. VI. yüzyılın sonu V. yüzyılın başında, II. Artakserkses'in sarayında görev alan fizikçi ve tarihçi Ktesias⁶ da Dareios'un İskit seferi hakkında detaylı bilgi edindiğimiz bir diğer kaynaktır. Ktesias, Herodotos'un değinmediği İskit ülkesindeki deniz baskını hakkında⁷ önemli

¹İlhami Durmuş, "Anadolu'da Kimmerler ve İskitler", Belleten, Cilt LXI, TTK, Ankara, Ağustos 1997, s. 283.

²Str. XIII. 1. 22.

³Plb. IV. 43. 2.

⁴Diod. X. 19.

⁵Hdt. IV. 1-144.

⁶FGrH 688. F13. 21.

⁷FGrH 688. F13. 20.

Özkan

bilgiler verir.⁸ Dareios'un ordusundaki asker sayısını Herodotos 700.000 olarak bildirirken⁹ Ktesias ise 800.000 askerden söz eder. Ayrıca Herodotos'un değinmediği, ordunun İskit ülkesindeki ilerleyişinin 15 gün sürdüğüne dair verdiği bilgi de sefer ile ilgili önemli bir ayrıntıdır.

İ.S. II. yüzyılda yaşamış olan Polyainos, *Strategemata* adlı eserinde sefere ilişkin olarak¹⁰ Herodotos'un verdiği bilgilere benzer bilgiler vermektedir.¹¹ Bunun yanı sıra Dareios'un İskit ülkesinden çekilmesinden sonra Perslerin Kalkhedon'a (Kadıköy) saldırılarından ve surlardan içeri girebilmek için duvarların altına açtıkları tünellerden de söz eder.

İ.S. II.-III. yüzyıl (?) yazarlarından olan Marcus Iunianus Iustinus, Pompeius Trogus'un eserinin bir özetini (*epitomos*)-*Trogi Pompei historiarum Philippicarum epitome* yazdığı bilinmektedir.¹² Özellikle II. kitap Dareios'un İskitler üzerine yaptığı seferle ilgili önemli bilgiler aktarmaktadır.

Pers İmparatorluk tarihi açısından değerlendirildiğinde, I. Dareios (İ.Ö. 521-İ.Ö. 486) kısa bir zamanda imparatorluk topraklarını genişletmesinin yanı sıra reformist yönetim anlayışı ve ekonomik konulardaki başarısıyla ön plana çıkan krallardan biridir. Dareios tahta geçmez topraklarında ortaya çıkan çok sayıda isyanı bastırmak için seferler düzenlemiştir.¹³ Behistun yazıtında isyan eden ülkeler arasında adı geçen Mısır üzerine İ.Ö. 519/18 yılında bir sefer düzenlediği ve Mısır'ı tekrar kontrol altına aldığı bilinmektedir.¹⁴

Dareios'un bir sonraki adımı ise, sonrasında ortaya çıkacak olan İonia ihtilalinin (İ.Ö. 499) nedenleri arasında sayılabilecek olan İskit seferine çıkmasıdır. İ.Ö. 513 yılında Dareios sefer hazırlığını tamamlayabilmek için hakimiyeti altında yaşayan uluslara haberciler yollayarak asker, gemi ve erzak temin etmelerinin yanı sıra Trakya Bosporos'u (İstanbul Boğazı) üzerinde bir köprü kurmalarını da istemiştir.¹⁵ Dareios İstanbul Boğazı üzerine köprü kurmak üzere İonia ve Aiolis ile Hellespontos kıyısındaki kentleri görevlendirmiştir.¹⁶ Gerekli hazırlıkların tamamlanmasıyla, yaklaşık bir yıl kadar sonra, Dareios bizzat ordusunun başında bulunarak başkent

⁸Robert Drews, *The Greek Accounts of Eastern History*, Cambridge: Harvard University Press, 1973, s. 104-105.

⁹Hdt. IV. 87

¹⁰Polyaen.VII. 11

¹¹Hdt. IV. 134-135.

¹²Iust. I. 9-II. 5.

¹³Andrew Robert Burn, *Persia and the Greeks: The Defence of West C. 546-478 B.C.*, London, 1984, s. 96.

¹⁴Albert Ten Eyck Olmstead, *History of the Persian Empire*, Chicago, 1978, s. 135.

¹⁵Hdt. III. 134; Hdt. IV. 83.

¹⁶Hdt. IV. 89.

Susa'dan yola çıkmıştır. Yine Herodotos'un hesaplarına göre Pers ordusu 13.500 stadia/450 parasang çeken (yaklaşık 2.500 km) Susa-Sardeis arasındaki Kral Yolu'nu takip ederek (günde 150 stadia ilerleyebileceği varsayımıyla) 90 günde Sardeis'e ulaşmış olmalıdır.¹⁷ Sardeis'ten kuzeye doğru ilerleyen Dareios'un ordusu, İstanbul boğazında yer alan Kalkhedon'da Samoslu Mandrokles tarafından yapılan bir köprüden Avrupa'ya geçmiştir.¹⁸ Kurulan bu köprünün niteliği pek fazla bilinmemektedir. Çünkü Herodotos, Ktesias ve Strabon gibi kaynaklarda köprü yapımında kullanılan yöntem hakkında detay belirtilmemiştir.¹⁹ Ancak Arrianos, suyun üzerinde kalıcı bir köprü kurulmasına imkân vermeyecek derecede geniş ve derin olması nedeniyle, I. Dareios'un İstanbul Boğazı ve Istros (Danube/Tuna) nehrini geçerken gemilerden oluşan bir köprü kurdurduğunu aktarmaktadır.²⁰ Plinius da Dareios'un 500 passus²¹ yaklaşık 735-740 m. genişliğinde bir köprüden askerlerini karşıya geçirdiğinden söz etmektedir. Aynı pasajda Dareios'un oğlu Kserkses'in yaklaşık otuz yıl sonra Yunanistan üzerine yaptığı seferde (İ.Ö. 480), Çanakkale Boğazı'ndan askerlerini geçirmek için gemilerin yan yana getirilerek birbirlerine bağlanmalarıyla oluşturulan bir köprü kurulduğuna da değinmektedir.²² Herodotos da Kserkses'in Çanakkale Boğazı üzerinde kurdurduğu gemilerden oluşan köprüsünün yapımıyla ilgili benzer bilgiler verir.²³ Olasılıkla Dareios'un ordusunu karşıya geçirmek için yaptırmış olduğu köprüde gemilerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş olmalıdır. Herodotos köprünün Byzantion ile Karadeniz'in ağzındaki *Zeus Ourios* tapınağının orta yerinde kurulmuş olduğundan²⁴, Polybios ise köprünün Avrupa Hermaionu'nun²⁵ Karadeniz'in girişine yakın bir yerdeki burnun çıkıntısında, Byzantion ile hieron arasında olduğundan söz etmektedir.²⁶

Herodotos, Dareios'un boğazdaki köprüyü kontrol ettikten sonra İstanbul Boğazı kıyısında, köprünün hemen önüne biri Asur diğeri ise Eski Yunan alfabetesiyle yazılmış ve savaşa götürdüğü halkların dökümünü kaydettirdiği beyaz taştan yapılmış iki sütun (stelai) diktirdiğini ifade

¹⁷Hdt V. 52-53.

¹⁸Hdt. IV. 83-90; Olmstead, a.g.e.,s. 147; Jack Martin Balcer, Sparda By The Bitter Sea: Imperial Interaction in Western Anatolia, Chico, 1984, s. 190; Jack Martin Balcer, The Persian Conquest of the Greeks, Konstanz, 1995, s. 149.

¹⁹Hdt. IV. 83; FGrH688 F 13. 21; Str. VII. 3. 9.

²⁰Arr. An. V. 7. 1-2.

²¹1 passus=yaklaşık 1.47 m.

²²Plin. HN IV. XII. 76.

²³Hdt. VII. 33-36; James Romm, Herodotus, New Haven and London, 1998, s. 83.

²⁴Hdt. IV. 43.

²⁵Polybios'un aktarımına göre Dareios'un Asya'yı Avrupa'ya bağladığını söylediği Hermaion, boğazın en dar yerinde olup Asya'dan beş stadialık bir mesafedeydi. Hermaion bugün de boğazın en dar yerlerinden biri olan Anadolu Hisarı'nın karşısında yer alan Rumeli Hisarı civarında olmalıdır. Plb. IV. 43. 2.

²⁶Plb. IV. 43. 2.

etmektedir. Herodotos'un hesabına göre ordu, donanma hariç süvarilerle birlikte 700.000 kişi ve 600 gemiden oluşmaktaydı.²⁷

Boğaz üzerindeki gemiler köprü işlevini tamamladıktan sonra birbirinden ayrılmış olmalıdır. Yeniden filolar haline gelen Pers donanması Byzantion ve Kalkhedon kentleri ile bölgedeki diğer elverişli limanlarda demirlemişlerdir. Dareios'un donanmasının büyük bir kısmı Ionia, Aiolis ve Hellespontos kıyısındaki kentlerin tiranları²⁸ tarafından yönetiliyordu. Bu nedenle Pers kralı, başta Byzantion tiranı Ariston olmak üzere donanmayı yöneten diğer kentlerin tiranlarını da yanına çağırarak Karadeniz'e geçmelerini ve boğazı geçerken yaptıkları gibi Istros (Danube/Tuna) nehri üzerinde de benzer bir köprü kurmaları istemiştir. Kendisi de ordusuyla karadan Trakya üzerinden Istros'a doğru yürüyüşe geçmiştir. Bu sırada Pers donanması da boğazdan yola çıkıp Kyaneia²⁹ adalarından geçerek Karadeniz'e ulaşmıştır.³⁰ Gemilerin içinde yüzebileceği bir derinliğe sahip olan Istros nehrinde iki gün ilerledikten sonra nehrin kollara ayrıldığı yönde gemilerini birleştirerek bir köprü kurmuşlardır.³¹ Dareios, geri döneceği zamana kadar köprüünün korunması görevini İonialılara bıraktıktan sonra, ordusuyla köprü üzerinden geçerek İskit topraklarına girmiştir. Dareios'un İskit topraklarında yavaş yavaş ilerlemeye başlaması üzerine, İskitler komşu kabilelerle bir araya gelerek Perslere karşı ittifak yapmak istemiştir.³² Geloni, Budin ve Sauromat gibi kabileler, kuzeydoğuya giden İskit kervan yolunda çıkarları olduğundan İskitlere yardım edeceklerini belirtmişlerdir.³³ Ancak, İskitler Perslerin kullanabileceği her türlü ikmal alanlarını yok ederek geriye doğru çekilmiştir. Karşısında savaşılabilecek bir düşman bulamadığı için Dareios da bölgenin iç kısımlarına girmek zorunda kalmıştır. İskitlerin geri çekilmesinden rahatsız olan Dareios İskit kralı Idanthyrsos'a haber göndermiştir:

“Ey garip adam, yapabildiğin başka iki şey varken niçin boyuna kaçıyorsun? Eğer kendini bana karşı koyabilecek kadar güçlü sayıyorsan, ona göre davran, kaçmayı bırak, savaşa gir; yok eğer kendini daha aşağı

²⁷Hdt. IV. 87; FGrH 688 F 13 (20-21), 688 F 1e (5).

²⁸Tiran=tyrannos (τύραννος) sözcüğünün kökeni Lydia dilinde bey ya da efendi anlamına gelen tyrannos'a dayanır. Kent yönetiminin tek bir kişinin egemenliği altında olduğu yönetim şekli ise tiranlık olarak adlandırılmaktadır. Tiranlar kentlerin yönetimini yasal ve geleneksel olmayan yollardan zorla ele geçirip kendi keyiflerine göre hüküm sürdükleri için halk tarafından hoş karşılanmamışlardır.

²⁹Trakya Bosporos'unda iki küçük adacık. Bkz. Walther Ruge, “Kyaneiai”, RE XI. 2, 1922, 2236.

³⁰Hdt. IV. 89.

³¹Hdt. IV. 89; FGrH 688 F 13. 21.

³²Hdt. IV, 119.

³³Boris Nikolayeviç Grakov, İskitler, Çev. Ahsen Batur, Selenge Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 83.

Özkan

görüyorsan, gene boyuna yürümekten vazgeç; efendine haraç olarak toprak ve su getir, huzuruna çık".³⁴

Bunun üzerine İskit kralı Dareios'a şu cevabı vermiştir:

"İranlı, işte benim kanaatim: Beni hiç kimse ne korkutabilir, ne de önünden kaçmaya zorlayabilir; senden de kaçtığım yok: Şimdiye kadar yapmış olduğum şey, barış zamanında da her zaman yaptığım şeydir. Neden hemen savaşa girmiyorum, onu da sana açıklayayım: Bizim ne kentimiz var, ne de bir tek dikili ağacımız ki, elden gitmesin yada yakıp yıkılmasın diye korkup hemen savaşa girerim; ama siz eğer ille de savaşmak istiyorsanız, bizim atalarımızın mezarları var; onları bulun, onlara el kaldırın, o zaman görürsünüz mezarlarımız için dövüşüyor muyuz, dövüşmüyor muyuz. Ama daha önce ve keyfimiz istemediği sürece sizinle savaşmayacağız. Bu konuda bu kadar. Efendilik konusuna gelince, ben yalnız iki efendi tanıyorum; atam Zeus ve İskitlerin kraliçesi Hestia. Ve bir de haraç olarak istediğin ekmek ve su yerine, sana layık olduğunun şeyleri göndereceğim; mademki kendini benim efendin sayıyorsun, senin bu palavraya cevap olarak, ağla diyorum sana".³⁵

İskitler Dareios'un ordusunun kendilerinden sayıca üstünlüğünün farkındaydı ve karşı karşıya yapılacak bir meydan savaşında başarılı olamayacaklarını biliyorlardı. Bu yüzden geri çekilip Pers ordusunun düzenini ve moralini bozacak ani saldırılar yapmaya karar vermiş olmalı. Amaçları düşman ordusunu oyalayarak zorlu bozkır şartlarında yıpranmalarını sağlamaktı. Nitekim hedeflerine ulaştıkları da, Dareios'un ordusunu daha fazla perişan etmemek için geri çekilmeye karar vermiş olmasından anlaşılmaktadır.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere bir süre sonra erzak ve su sıkıntısı çekmeye başlayan Pers ordusu İskitler karşısında zor durumda kalmış ve bu yüzden kararlaştırdığı tarihte köprüye geri dönememiştir.³⁶ Bu sırada köprüyü korumakla görevli tiranlar da kendi aralarında toplanarak ne yapmaları gerektiği konusunda tartışmaya başlamışlardı. Yapılan oylamaya Abydos'tan *Daphnis*, Lampsakos'tan *Hippoklos*, Parion'dan *Herophantos*, Prokonnesos'dan *Metrodoros*, Kyzikos'dan *Aristagoras*, Byzantion'dan *Ariston*, Khios'dan *Strattis*, Samos'dan *Aiakes*, Phokaia'dan *Laodamos*, Miletos'tan *Histaios* ve Kyme'den *Aristagoras* katılmıştır.³⁷ Toplantı sonucunda Khersonesos (Gelibolu) kıyılarının tiranı Miltiades'in önerisiyle köprüyü yıkmaya kararı aldılar. Böylelikle kendilerini Pers boyunduruğundan kurtaracaklarına inanıyorlardı. Sadece Miletos tiranı Histaios, Miltiades'in

³⁴Hdt. IV. 126.

³⁵Hdt. IV. 127.

³⁶Hdt. IV. 90-136; Diod. X. 19. 5

³⁷Hdt. IV. 138.

Özkan

bu önerisine karşı çıkmıştır. İonialıların İskit seferi sırasında I. Dareios'a ihanet etmeme nedenlerinin başında, yukarıda isimleri sayılan kentlerin yönetiminde Persler tarafından başa getirilen tiranların bulunması yer almaktadır. Öte yandan, Dareios bu seferde başarısız olup ölse dahi, imparatorluğun yönetim merkezinde onun yerine geçecek birilerinin olduğunu bilmeleri nedeniyle ihanete cesaret edememiş olmaları da Pers imparatoruna bağlılıklarının gerekçelerinden biri olarak düşünülebilir. Oylamaya katılanlar (öncesinde Miltiades'in önerisini kabul edenler de dahil olmak üzere) Histaios'un Perslere sadık kalma fikrini kabul ettiler. Böylece Dareios'un emrine uyup köprüyü koruyarak hem Pers ordusunun geri dönmesini hem de kendi tiranlıklarının sürdürülmesini garanti altına almış oldular.

Başarısızlıkla sonuçlanan bu sefer sırasında I. Dareios Karadeniz kıyılarından, Makedonya sınırlarına değin uzanan Trakya-Skudra satraplığını³⁸ kurmuştur. Trakya'da geriye kalan kentlerin ele geçirilmesi ve satraplığın yönetimi için Daskyleion satrabı Megabazos komutasında bir birlik bırakan I. Dareios, Trakya içlerine ilerleyerek Khersonesos'taki (Gelibolu) Sestos'a (Akbaş Burnu/Çanakkale) gelmiş ve buradan da gemilerle Asya kıtasına geçmiştir.³⁹ Strabon'a göre Dareios, İskitlerin olası bir intikam saldırısı düzenleyebileceklerinden ve Marmara sahillerindeki kentlerin de onlara yardım edeceğinden korkuyordu. Bu yüzden buradaki tiranları kentlerinden uzaklaştırmış ve bölgedeki Pers hakimiyetini güçlendirmeye çalışmıştır.⁴⁰

Ktesias ise Dareios'un İstanbul boğazındaki köprüyü kullanarak Asya'ya geçtiğinden söz etmektedir.⁴¹ Ktesias'a göre Dareios, köprünün korunma ve bakım görevini Kalkhedonlulara vermiş, ancak onlar bu görevi yerine getirmemiştir.⁴² Bunun karşılığı olarak Dareios Kalkhedonluları evlerini ve tapınaklarını yakarak cezalandırmıştır. Kalkhedon'un cezalandırılışı Polyenos'un *Strategemata* adlı eserinde de benzer şekilde aktarılmaktadır.⁴³

³⁸ Pers İmparatorluğu'nun toprakları satraplıklar olarak adlandırılan eyaletlere-dahyava bölünerek yönetilmekteydi. Bu eyaletleri yöneten valilere ise satrap "Eski Persçe xšaça-pāvan=krallığın koruyucusu ya da kralın himayecisi" adı verilmektedir. Satraplıklar satrapes ya da hyparkhos şeklinde zikredilen satraplar/valiler aracılığıyla yönetilmekteydi. Roland. G. Kent, *Old Persian Grammar: Texts, Lexicon*, American Oriental Society. New Haven, Connecticut, 1950, s. 181; Hilmar Klinkott 2005, *Der Satrap ein Achaimenidischer Amtsträger und seine Hand-lungsspielräume*, Frankfurt, s. 28-29.

³⁹Hdt. IV. 143.

⁴⁰Str. XIII. 1. 22.

⁴¹FGrH 688 F 13. 21.

⁴²FGrH 688 F 13. 25.

⁴³Polyaen.VII. 11.

Hellespontos'u geçer geçmez Sardeis'e gelen I. Dareios, İskit seferindeki hizmetlerinden dolayı Miletos tiranı Histaios ve Mytileneli Koes gibi kendisine yardımcı dokunanları ödüllendirmiştir.⁴⁴

2. İskit Seferinin Nedenleri

Persler açısından bakıldığında Batı Anadolu'daki kent devletlerinin ve Ege denizindeki bazı adaların ele geçirilmesi, bölgedeki ticareti kontrol etmenin yanı sıra gerektiğinde Trakya ve Yunanistan'daki diğer kent devletleri üzerinde de askeri bir kontrol sağlanabileceğini göstermiş olmalıdır. Ancak Perslerin yürüyüşü Trakya veya Yunanistan'daki kent devletleri yerine Istros deltasındaki İskit halkları üzerine gerçekleşmiştir.

Bu konuda antik kaynakların sunduğu üç farklı görüş dikkat çekmektedir. Herodotos, Dareios'un İskit ülkesine yürüyüşünün sebebinin, bir zamanlar İskitlerin Medlerle işbirliği yaparak Asur'u yıkmasından sonra bu kez de bölgenin diğer bir önemli gücü olan Babil ile işbirliği yaparak Medleri yenmesinin intikamını almak istemesi olarak görmektedir.⁴⁵ Öte yandan Ktesias, Dareios'un emri ile Kappadokia satrapı Ariaramnes'in büyük bir filoyla İskit sahiline giderek aralarında İskit kralının kardeşinin de bulunduğu pek çok kişiyi esir alması ve bunun karşılığında İskit kralı Idanthyrsos'un⁴⁶ Dareios'a küstahça bir mektup yazması üzerine, büyük bir askeri güçle İskit ülkesini işgal ettiğini ifade etmektedir.⁴⁷ Iustin ise, seferin nedenini İskit kralının kızıyla evlenmek isteyen Dareios'a kralın kızını vermek istememesi olarak görmektedir.⁴⁸ Görüldüğü üzere antik kaynakların İskit seferinin nedenleri üzerine vermiş olduğu bilgiler son derece yetersizdir. Araştırmacıların da bu konuda birbirinden oldukça farklı yorumları vardır. Örneğin bu konudaki en erken çalışmalardan birini yapan Bury, Dareios'un İskit seferinin nedenini tamamen ekonomik sebeplere dayandırmaktadır.⁴⁹ Bury'e göre Dareios, (kendisinin Transilvanya bölgesi olarak lokalize ettiği yerde bulunan) Agathyrsi altın madenlerini kendi kontrolü altına almak istediği için bu sefere çıkmıştır. Herodotos da eserinde sık sık İskit altınından söz etmektedir.⁵⁰ Ancak Trakya'daki altın madenlerinin varlığı bilinmesine rağmen İskit ülkesindeki madenler hakkında herhangi bir bilgi yoktur.⁵¹

⁴⁴Hdt. V. 11-13, 23-25.

⁴⁵Hdt. IV. 1.

⁴⁶FGrH688 F 13. 20. Ktesias'ın metninde Idanthyrsos adı (Σκυθάρχης) Scytharbes olarak geçmektedir.

⁴⁷FGrH688 F 13. 20 ; Rostovtzeff, a.g.e.,s. 84; Olmstead, a.g.e., s. 147; Burn, a.g.e., s. 131.

⁴⁸Iust. II.5.8-9.

⁴⁹John B. Bury, "The European Expedition of Darius" Classical Review 11, no. 6, s. 281-282.

⁵⁰Hdt. IV. 5, IV. 7, IV. 10, IV. 13, IV. 26, IV. 27, IV. 65, IV. 71.

⁵¹Hdt. V. 23.

Öte yandan, Balcer'e göre İskit seferinin amacı Trakya bölgesi veya İskit ülkesinin ele geçirilmesi değildi. Asıl neden Mısır'daki isyanın bastırılması ve Hindistan'a yapılması planlanan bir sefer için gereken ganimetin sağlanmasıydı.⁵² Bu saldırı ayrıca, Perslerin gelecekte kendilerine sınırı olmayan ve haklarında pek de fazla bilgileri bulunmayan ülkelere yapılacak olası seferler için deneyim sağlamış olmalıdır. Balcer, sonraki bir çalışmasında Dareios'un İskit seferini yalnızca ganimet elde etmek için değil aynı zamanda gelecekte bu bölgeden gelebilecek saldırıları önlemek amacıyla da gerçekleştirdiğini ileri sürmektedir.⁵³ Seferle ilgili olarak, Perslerin sınırlarını Istros nehrine kadar genişletmek, hatta Karadeniz'i bir İran gölüne dönüştürmek iddiasında olduğunu ileri süren bilim adamları da bulunmaktadır.⁵⁴ Dareios'un bölgedeki politikasının savunmadan çok Istros nehrinin güneyindeki topraklarda bulunan İskitler üzerinde güç elde etmek için olduğu düşüncesi de yaygın görüşlerden biridir.⁵⁵ İlgiç bir diğer görüşe göre, Dareios İonialıların Persleri İskit ülkesine yürümeye teşvik etmesi yüzünden bu sefere çıkmıştır.⁵⁶ İonialılar Karadeniz'deki ticari çıkarları için Perslerin bölgeye sefer düzenlemesini önermişler ve buradaki ticari ağın kendileriyle birlikte Pers imparatorluğunun denetimine girmesini istemişlerdir. Karadeniz'in batısındaki Yunan kentleri, özellikle iç bölgelerde üretilen tahılların (İskit toprakları) ticareti açısından son derece önemliydi ve bu ticari ağda özellikle Atina kenti en büyük rakipleri konumundaydı. Yunanistan'ın buğday ve kereste gibi ihtiyaçları İskit ülkesinden karşılanırken, İskitlerin de Yunanlardan dokuma ürünleri ve zeytinyağının yanı sıra şarap ithal ettiklerine dair arkeolojik kanıtlar vardır.⁵⁷ Ancak İonialıların Dareios'u böyle bir sefere ikna edip edemeyeceği şüphelidir. Tüm bunların yanı sıra saldırıyı Dareios'un Yunanistan'ı fethetme isteğiyle yakından ilişkili bulan görüşler de mevcuttur.⁵⁸

Böylesine büyük bir sefer hem politik hem de ekonomik sebeplere dayalı olabilir. Ancak saldırının iyi planlanmış olduğunu söyleyebiliriz. Dareios'un bizzat ordunun başında sefere çıkması, iyi planlanmış bir

⁵²Jack Martin Balcer, "The Date of Herodotus IV.1 Darius' Scythian Expedition" HSCP 76, 1972, s. 131-132.

⁵³Balcer, a.g.e.,1995, s. 148.

⁵⁴Charles Hignett, Xerxes Invasion of Greece, Oxford, 1963, s. 84; Amelie Kuhrt, The Persian Empire: A Corpus of Sources of the Achaemenid Period, Vol. I. London, 2007, s. 183.

⁵⁵Muhammed Ali Dandamaev, A Political History of the Achaemenid Empire-English translation-Leiden, New York, Kobenhagen, Köln, 1989, s. 148.

⁵⁶John. R. Gardiner-Garden, "Dareios' Scythian Expedition and its Aftermath", Klio 69, No. 2, 1987, s. 343-345.

⁵⁷Renate Rolle, DieWelt der Skythen. Stutenmelker und Pferdeboegner: Einantikes Reitervolk in neuer Sicht, Luzernand Frankfurt, 1980, s. 100-101; Grakova, g.e.,s. 18.

⁵⁸Michael Rostovtzeff, Iranians and Greeks in South Russia, Oxford at the Clarendon Press, 1922, s. 84; Ralph F. Hoddinott, TheThracians, New York, 1981, s. 101.

Özkan

saldırının temel göstergelerinden biri olarak değerlendirilebilir. Donanmanın sadece boğazın karşısında değil aynı zamanda Istros nehrinden içeri, İskit topraklarına doğru konuşlandırılması da aslında İskitler üzerine yıkıcı bir saldırının planlandığını göstermektedir.⁵⁹

Ayrıca, saldırı hem Trakya'daki yerel kabileler hem de bölgedeki Yunan kentlerine karşı bir güç gösterisi olarak da değerlendirilebilir. Olasılıkla Pers kralı, Balkan Dağlarının (Haemus) güneyinde yaşayan Trakyalılardan herhangi bir direnç beklemiyordu. Bu yüzden İskit seferi aslında Pontos'un batı sahilinde kalan Trakya topraklarının fethi ve bölgedeki Yunan kentlerinin ele geçirilmesiyle sonuçlanacaktı. Genel olarak bakıldığında, İskit saldırısının temel beklentisinin bu yönde kurgulandığını söylemek mümkündür.

Dareios'un İskitler üzerine saldırısı, daha önceki Orta Asya Sakalarına karşı yürütülen ve başarıyla sonuçlanan Sakātigraxaudā seferi⁶⁰ ile ortak bir amaca, yani egemenliğin genişletilmesi fikrine dayalı olmalıdır. Behistun yazıtının beşinci sütununda Pers İmparatorluğu'nun topraklarına saldıran Sakalara karşı yapılan saldırıdan söz edilmektedir.⁶¹ Dareios sivri başlıklı Sakalara sefer yaptığını, onları yendiğini, bir kısmını esir aldığını, hatta liderlerinden birisi olan Sakunkha'yı bile esir aldığını bildirmektedir. Ayrıca bu yazıtta Dareios'un hâkimiyet altına aldığı ülkeler arasında İskit ülkesinin de adı anılmaktadır:

"...Kral Dareios der ki: Beni dinleyen ülkeler bunlardır. Tanrı Ahuramazda'nın himayesiyle ben onların kralyım: Pers, Elam, Babil, Asur, Arabistan, Mısır, Deniz Ülkesi, Sardeis, Ionia, Media, Urartu, Kappadokia, Parthia, Drangiana, Aria, Harez, Baktria, Sogdiana, Gandhara, Sktyhia, Maka, Sattagydia, Arakhosia ve toplam yirmi üç ülke..."

Stratejik açıdan değerlendirildiğinde, Dareios'un askeri danışmanları da şüphesiz Orta Asya ve Kafkaslardan gelebilecek olası İskit saldırılarının farkındaydılar. Dareios'a sorun çıkaran Asya Sakaları ve bölgedeki yerel kabileler üzerinde kontrol sağlayabilmek, aslında Kafkaslardaki İskitlerin varlığını ortadan kaldırmaktan daha mantıklı bir amaç gibi görünmektedir. Görünüşe göre, Dareios öncüllerinden büyük Kyros'un Massagetleri istila ettiği dönemdeki politik yaklaşımlarını sürdürüyor gibi görünmektedir.⁶² Kyros ve Dareios arasındaki en önemli fark, Dareios'un yalnız Asya Sakaları üzerine değil Karadeniz'deki İskitler üzerine de yürüyerek Pers krallarının Karadeniz'deki stratejisi açısından yeni bir yaklaşım başlatmasıdır.

⁵⁹Hdt. IV. 89, III. 134, IV. 1, IV. 91.

⁶⁰Kent, a.g.e., s. 133-134.

⁶¹János Harmatta, "Darius' expedition against the Saka Tigraxauda", *Antique Antiqua*, XXIV, 1976, s. 23.

⁶²Hdt. I. 201-214.

Özkan

Balkan yarımadasından başlayarak İskit topraklarına doğru planlanan bu sefer yalnızca Kafkaslara doğru ilerlemekle sonuçlanmamış, aynı zamanda İstanbul Boğazı ve Istros nehri vadilerinde bulunan ve bölgede önceden beri bağımsız olarak yaşayan Thrak kabileleri ile birlikte Propontis'in (Marmara Denizi) kuzeyinde bulunan Yunan kentlerinin de ele geçirilmesine yol açmıştır. Persler, büyük olasılıkla donanması olmayan İskitler ile aralarında Istros nehrini sınır olarak belirlemek niyetindeydi. Başka bir deyişle Istros nehri herhangi bir savaş durumunda İskit ve Pers toprakları arasında doğal bir engel haline gelecekti.

İskit seferi Perslerin Yunanistan'a yapmayı planladıkları seferin bir ön hazırlığı olmaktan ziyade aslında sadece Güney Trakya'daki kontrol edilemeyen kabileler ve kentleri değil, aynı zamanda İskit topraklarını da ele geçirmeyi hedeflemiş olmalıdır.⁶³ İskit seferinin sonrasındaki on yıl içerisinde, Yunanistan üzerine herhangi bir askeri bir yürüyüşün olmaması da sözünü ettiğimiz durumu desteklemektedir. Hatta İonia İsyanı'nın (İ.Ö. 499-494) bastırılmasından sonra bile Dareios, yalnızca itaatsiz Atina ve Eretrialıları cezalandırmakla kalmıştır.

Sonuç

Kıta Yunanistan'daki kent devletleri Büyük Koloni Çağı'ndan (İ.Ö. 750-550) çok daha önce Akdeniz ve Karadeniz'de sayıları yüzlere varan koloniler kurmuşlardı. Başlangıçta kolonileşme hareketi kendi kıtalarına sığmayan nüfus için yer bulma, sonrasında ise ticaret ve ekonomik sebeplerle yayılma niteliği taşıyan bir karaktere dönüşmüştür.

Batı Anadolu Yunan kentlerinden Miletos'un Kuzey ve Batı Karadeniz Bölgesi'nde çok sayıda kolonisi bulunmaktaydı. Karadeniz, Kıta Yunanistan için de ekonomik açıdan birinci derecede önemli bir rol oynamakla birlikte, burada kurulan ticari kentler, Yunanlar, İskitler ve diğer komşu kabileler açısından da ticari ortaklıklar anlamına gelmekteydi. Daha önce de belirttiğimiz üzere, Yunanistan'ın buğday ve kereste gibi önemli ihtiyaçları İskit ülkesinden karşılanırken, İskitlerin de Yunanlardan dokuma ürünleri ve zeytinyağının yanı sıra şarap ithal ettikleri arkeolojik verilerle de kanıtlanmıştır. Dareios'un aslında Yunanistan üzerine bir sefer yapmayı planladığı varsayımıyla yaklaşırsak da, yapılacak sefer öncesi Karadeniz Bölgesi'nden özellikle buğday gibi en temel ihtiyacı karşılayan Yunanların, bu hayati ihtiyaçlarından yoksun kalmasını sağlamak mantıklı bir strateji gibi görünmektedir. Böylelikle açlık tehlikesiyle karşı karşıya kalan Yunanlar, Persler karşısında zor durumda kalacaklardı. Bunun yanı sıra, yüksek bir ticari hacme sahip bölgenin kontrolünü ele geçirmek aynı zamanda önemli bir gelir kaynağına sahip olmak anlamına da geliyordu.

---

⁶³Hodding, a.g.e., s. 101.

Özkan

Ticari açıdan değerlendirecek olursak, Karadeniz Bölgesi'nde denize açılan çok sayıda ırmak bulunması ve bu ırmakların deniz taşımacılığına imkan vermesi, bölgeyi önemli kılan nedenlerin başında gelmektedir. Ayrıca, hem çeşitli balık türleri hem de gemi yapımı için önemli bir hammadde olan kaliteli keresteye sahip olması da bölgenin önemini daha da artırmaktadır. Antik kaynakların belirttiği üzere, bölgedeki köle ticareti ve zengin maden yataklarının varlığı da tarihsel süreç içerisinde, Persler dahil olmak üzere pek çok uygarlığın dikkatini çekmiş olmalıdır.

Kaynaklar

I. Antik Kaynaklar

Arr. *An.*, Arrianos, (1976-1983). *Aleksandrou Anabasis*, Çev. P. A. Brunt, Cambridge, Loeb.

Diod., Diodorus Siculus, *Bibliothèque Historique* I-VI, Çev. C. H. Oldfather, (1952-57), London, Loeb.

Hdt., Herodotos, *Historiai*, Çev. A. D. Godley, (1920). Cambridge, Loeb.

Iust., Justinus, *Philippische Geschichte*, Çev. Chr. Schwarz , (1858), Stuttgart.

Plb., Polybios, (1922–1927). *The Histories* I-VI, Çev. W. R. Paton, London/New York, Loeb.

Plin. *NH*, G. Plinius Secundus, (1938). *Naturalis Historia*, Çev. H. R. Rackham,. vol. 1-V; IX, London, Loeb.

Polyaen., Polyaneus, (1793). *Stratagems of War*, Çev. E. Shepherd , London.

Str., Strabo, *Geographica*, Çev. H. L. Jones, (1929). London, Loeb.

II. Modern Kaynaklar

BALCER, J. M.,(1972). “*The Date of Herodotus IV.1 Darius’ Scythian Expedition*” HSCP 76, s. 99–132.

BALCER, J. M., (1984). *Sparda By The Bitter Sea: Imperial Interaction in Western Anatolia*, Chico.

BALCER, J. M., (1995). *The Persian Conquest of the Greeks*, Universitätsverlag, Konstanz.

BURN, A.R., (1984). *Persia and the Greeks: of Darius*” Classical Review 11, no. 6, s. 277–282.

DANDAMAEV, M. A., (1989). *A Political History of the Achaemenid Empire* (English translation) Leiden, New York, Kobenhagen, Köln.

DREWS, R., (1973). *The Greek Accounts of Eastern History*, Cambridge: Harvard University Press.

DURMUŞ, İ., (1997). “*Anadolu’da Kimmerler ve İskitler*”, Belleten, Cilt LXI, TTK, Ankara, Ağustos, s. 273-286.

Özkan

FGrH, F. Jacoby, (1958). *Die Fragmente der griechischen Historiker*, Dritter Teil C, Erster Band, Leiden.

GARDİNER-GARDEN, J.R., (1983). “Dareios’ Scythian Expedition and its Aftermath”, *Klio* 69, No. 2, s. 326–350.

GRAKOV, B. N., (2006). *İskitler*, Çev. Ahsen Batur, Selenge Yayınevi, İstanbul.

HARMATTA, J., (1976). “Darius’ expedition against the Saka Tigraxauda”, *Antique Antiqua*, XXIV, pp. 15-24.

HİGNETT, C., (1963). *Xerxes Invasion of Greece*, Clarendon Press, Oxford.

HODDİNOTT, R. F., (1981). *The Thracians*, Thames and Hudson, New York.

HSCP, Harvard Studies in Classical Philology.

KENT, R. G., (1950), *Old Persian Grammer: Texts, Lexicon*, American Oriental Society. New Haven, Connecticut.

KLİNKOTT, H. (2005). *Ein achaimenidischer Amtsträger und seine Handlungsspielräume*, Verlag Antike, Frankfurt/Main.

Klio, Beiträge zur Alten Geschichte, (1959).Leipzig andWiesbaden 1902-44.

KUHRT, A., (2007). *The Persian Empire: A Corpus of Sources of the Achaemenid Period*, Vol. I. London.

OLMSTEAD, A. T., (1948). *History of the Persian Empire*, University of Chicago Press, Chicago.

RE, *Paulys Real-Encyclopadie der klassischen Altertumswissenschaft*.

ROLLE, R., (1980). *Die Welt der Skythen: Stutenmelker und Pferdeboegner: ein antikes Reitervolk in neuer Sicht*, Luzern and Frankfurt.

ROMM, J., (1998). *Herodotus*, Yale University Press, New Haven and London.

ROSTOVTZEFF, M., (1922). *Iranians and Greeks in South Russia*, Oxford at the Clarendon Press.

RUGE, W., (1922). “Kyaneiai”, RE XI. 2, 2236.